

ben Ausztriában, s még inkább a régió más országaiban. 1929-ben, Kunfi halálakor, amikor az osztrák párt emlékkötetet jelentett meg Kunfi tiszteletére, a magyarok közül őt kérték fel a bevezető tanulmány megírására.

Életében az újabb nagy fordulatot Hitler hatalomra kerülése, majd 1934-ben az osztrák munkásság antifasiszta felkelésének leverése jelentette. Rónai az SZMI Titkárságával együtt előbb Prágába, majd Zürichbe, végül Brüsszelbe költözött.

1934-től azonban az MSZDP-hez fűződő kapcsolataiban is fordulat következett be. Mónus Illés levéllel kereste meg és kérte fel őt, hogy írásaival támogassa a *Szocializmust*. S valóban, Rónai 1934-től a lap 1938. végi megszűntetéséig rendszeresen dolgozott a folyóiratnak. Azon kívül, hogy *Historicus* és Vándor Zoltán néven nagyobb, v. z. szignóval kisebb írásokat is megjelentetett benne, maga szerkesztette és írta a folyóirat minden számában két rovat (a *Világpolitika* és a *Nemzetközi mun-*

kásmozgalom) cikkeit. Kítűnő kis tanulmányokban elemezte a fasiszmus térnyerését, a Balkán és a közép-európai régió gondjait, mutatta fel a francia és a spanyol népfront, illetve az északi skandináv szociáldemokrácia sikereit, s mindig talált helyet a brit Munkáspárt és irányzatai bemutatására. A Komintern híres VII. kongresszusáról igen sikerült és mély elemzést írt.

A világháború kitörése után 1940 nyaráig a helyén maradt, és segített a SZMI Titkárságának „összepakolásában” és kimenekítésében. Ám ő maga feleségével együtt csak a német offenzíva elől menekülve akarta elhagyni Brüsszelt, s ez nem sikerült. Meghalt szeretett felesége, s ő maga a németek bevonulása előtt Brüsszelben öngyilkos lett. Többszörösen szimbolikus, hogy a brüsszeli Igazságügyi Palota tetejéről vetette a mélybe magát. Rónairól fiatalabb magyar kortársai emlékeztek meg – mindegyikük a legnagyobb elismeréssel.

Jemnitz János

SOMOGYI BÉLA

Halastó, 1868. május 16. – Újpest, 1920. február 17.

Szegény, sokgyermekes családból származott. A „legkeservesebb nyomorúságból” indult. Végigvándorolta az országot, igen sokfelé próbálkozott, hogy tanító lehessen. Tanult Csáktornyán, Pápán, Budapesten, végül Sopronban szerezte meg a tanítói oklevelet. 1893-ban a Szabolcs megyei Felsővisón lett tanító. Ettől fogva Suhogó álneven írt a *Népszavába* és a *Czipész* című lapba. 1897. augusztus 4-től november 12-ig a *Népszava* szerkesztője, s ezért elvesztette tanítói állását. A lap példányszáma ezalatt 3100-ról 12 500-ra emelkedett, ám belső pártviszályok miatt távoznia kellett a laptól. Hét éven keresztül az egész szociáldemokrata mozgalomtól távol maradt. Egyete-

mi tanulmányokat folytatott, nyelveket tanult, s polgári iskolai tanár, később kereskedelmi iskolai címzetes igazgató lett. A gyakorlati pedagógia területén elért eredményei alapján az Iskolaköteles Gyermekeket Nyilvántartó Iroda vezetője lett. Éltető eleme az oktatás, a tanügy. 1903-tól újra a *Népszava* munkatársa; a belpolitikai rovatban a tanügyi kérdésekkel foglalkozott. Bárczy István főpolgármestere idején taníthatott, és megtarthatta rovatvezetői állását is a *Népszavánál*. Szinte minden műfajban kiváló cikkeket is írt a lapnak. Alvinczy Mihály írói néven elemezte például a többlettermelés problémáit. Az *Iparosok Olvasótára* sorozatban többek között az ipari szövetkezetekről

írt tanulmányt. Számos írása jelent meg a *Szocialista Agitációs Füzetekben* is.

Gyakran publikált a *Szocializmusban*. Érdeklődési körébe tartozott a községpolitika, a mezőgazdasági termelés, a termelőszövetkezet. Kereste azokat az okokat, amelyek miatt a mezőgazdasági népesség jelentős része távol maradt a szociáldemokrata mozgalomból. Irányította az oktatási rotatot. Felhívta a figyelmet a népoktatás adataira, az iskolán kívül rekedtek helyzetére. Sikraszállt a néptanítók mozgalmáért. Boncolgatta a vallás és az erkölcs viszonyát. Írásait Toásó Pál néven is jegyezte.

1906-ban Zigány Zoltánnal együtt megalapította az *Új Korszak* című tanügyi lapot. Az e köré csoportosulókból alakult meg a Magyarországi Tanítók Szabad Egyesülete. Célul tűzték ki az egyházi iskolák államosítását, a nyolcosztályos kötelező népoktatást. A tanítók helyzetének javítása ügyében szorgalmazta szanatóriumi egyesület, üdülőház megteremtését.

A gyermekek felkarolása, az oktatási rendszerbe való bevonásuk érdekében segédkezett a Munkások Gyermekebarát Egyesületének megalapításában. Fontosnak tartotta az ifjúmunkások képzését, és már 1897-től szorgalmazta szervezkedésüket. 1911. december 15-től az *Ifjúmunkás* című lap szerkesztőjeként is ezen munkálkodott.

A Károlyi-kormányban közoktatásügyi államtitkár. A Tanácsköztársaság idején be-

választották a Budapesti Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanácsba. Bár a Tanácsok Országos Gyűlésén kritikus hangot ütött meg a kommunistákkal szemben, mégis megválasztották a kormányt elvileg ellenőrző Szövetséges Központi Intézőbizottság tagjává. Nem értett egyet „a bolsevista napok kapkodásával”, belső ellenzéként „vissza kívánta vezetni a munkásokat a demokratikus szocializmus útjára” – mint ezt biográfusa, Révész Mihály írta.

A forradalmakat követő terrort mélységesen elítélte. Mikor a *Népszavát* 1919. augusztus 7-én és szeptember 28-án betiltották, Somogyi a *Szociáldemokrata Röpiratokban* tiltakozott a fehérterror ellen, majd a lap hasábjain beszámolt a különítményesek vérengzéseiről. Bátorsága, szókimondása a terror, az erőszak elleni leghevesebb tiltakozás volt. Részt vett a szociáldemokrata párt talpraállításában. Családjával együtt kilakoltatták otthonából, majd beváltották „A tényleges tiszték” aláírással érkezett halálos fenyegetéseket, és 1920. február 17-én Bacsó Bélával együtt elhurcolták és meggyilkolták.

1920. február 22-én százezres tömeg vett részt a temetésén. 1926. szeptember 28-án a szervezett munkások adakozásából Óbudán – ahol a szociáldemokraták jelöltje lett volna – avatták fel a nevét viselő munkáshont.

Lux Judit

STROMFELD AURÉL

Budapest, 1878. szeptember 19. – Budapest, 1927. október 10.

Hatéves volt, amikor mérnök apja elvesztette látását, s nemsokára meghalt. Özvegyen maradt anyja nem kapott nyugdíjat, s a fiút iskolai tanulmányainak elvégzésében rokonsága támogatta. Tizennégy évesen határozta el, hogy katonai pályára lép; ebben a család nehéz helyzete is szerepet játszott.

Alapítványi segítséggel a Ludovika Akadémia ösztöndíjasa lett. Kitűnő tanuló volt, hamar felfigyeltek rá. 1897-ben hadnagy lett, s kétéves szolgálat után, Bécsben a Monarchia legnagyobb katonai akadémiáján folytatta tanulmányait. Kiváló eredménnyel végzett. Iglói és kassai szolgálat után, 1907-től